

Да ли се Американци горко кају зато што су се 2021. године – после две деценије – повукли из Авганистана? Неко ће рећи да је то било рационално, али није требало баш "као из Вијетнама", тј. онако брзо, панично и срамно, препуштајући тоне наоружана талибанима и остављајући своје сараднике на цедилу. Сви су се тада присетили Кисинџеровог наравоученија: "Бити амерички непријатељ јесте опасно, али бити амерички пријатељ је погубно".

Зна се да Авганистан важи за "гробницу империја", али за настојање САД да у долазећем мултиполаризму задрже барем "глобално вођство" – када већ не могу да одрже униполарну "глобалну доминацију" (Бжежински) – било би веома важно да су тамо са својом окупационом армадом издржали још мало. Ваљало би им и те како за позиције на Блиском и Средњем истоку, нарочито сада због сукоба са Ираном који очигледно не иде баш глатко.

Географија агресије на Иран

Иран је дошао на ред показивању мишића још увек водеће глобалне силе која неће да сиђе са трона без борбе. Очигледна је непосредна угроженост Исламске Републике са запада и југозапада, из Израела и из америчких база начичканих у исламским, махом арапским земљама Залива. На ту страну је сконцентрисан и ирански отпор, укључујући и евентуалну ограничену копнену интервенцију у виду ваздушно-поморског десанта, првенствено на острво Харг (20 квадратних километара) у врху Персијског залива због нафтног терминала, и на острво Кишм (1.491 квадратни километар) у Ормузу због саобраћајног и геостратешког положаја.

Дакле, према тој, једној "фасади" усмерени су иранска одбрана и противудари по циљевима на територијама регионалних америчких сателита – осим у Израелу, углавном у Кувајту, Бахреину, Катару, Уједињеним Арапским Емиратима и индикативно знатно мање Саудијској Арабији (!). Они сада плаћају високу цену оданости Вашингтону. Тако је то са глобалном силом. А и ко шта пита потчињене. "Онај ко се Америком покрива биће му хладно", поручивао је некадашњи председник Египта Хосни Мубарак, можда и мудрије од Кисинџера. А постоји и упозорење не баш финим речима: "Ко је са Американцима орао, зад..цом је дрљао".

Позицију Ирана знатно олакшава чињеница да је прилично безбедан са других страна

Позицију Ирана знатно олакшава чињеница да је прилично безбедан са других страна. На то указује и упадљиво мањи број циљева на том делу иранске територије који су изложени израелско-америчким нападима.

На северу и северозападу су резервисана Турска, немоћне кавкаске земље Јерменија и Азербејџан, те Каспијско језеро и амбивалентни Таџикистан. У позадини, у посредном суседству и не тако удаљена, је више него наклоњена Русија.

На југу се налазе свеобухватно војно "покривени" Ормуски теснац и Омански залив Арабијског мора у саставу Индијског океана. Штавише, Иран је проактивно већ ставио до знања да неће толерисати америчке атакe из базе Дијего Гарсија у средишњој зони

Индијског океана.

И – што је посебно важно – у источном иранском комшилуку су кинески протеже, посредник и важна спојница копненог и поморског вектора "Једног појаса – једног пута" Пакистан, са Кинезима важном луком Гвадар. Такође, са друге стране источне иранске границе је помињани пример недавног америчког дебакла, кратковидог "евакуисања" трупа – Авганистан.

Авганистан као регионални *heartland*

Да су Американци присутни у Авганистану и држе га под каквим-таквом контролом, Иран – истина – не би био сасвим опкољен, али би се нашао "између чекића и наковња". Другим речима, и са источне стране би могао да буде изложен сталним нападима, и из тог квадранта би био принуђен да се брани, и тамо би морао да усмери своје ракете, дронове, радарске системе... Стога би жилавост његовог отпора била знатно смањена, а пораз изгледнији.

Да је Американцима на располагању само Баграм, па "пуна шака браде". Ради се војно-ваздухопловној бази коју су средином 20. века изградиле и користили Совјети, нарочито током своје ратне "авганистанске авантуре" 1979-1989. Америчка војска извршила је модернизацију базе и интензивно је користила с обзиром на њен прворазредан положај на Блиском и Средњем истоку, односно спрам региона Залива, као и између кључних глобалних конкурената Кине, Русије и Индије.

База Баграм лоцирана је у пространој котлини на готово 1.500 метара надморске висине и налази се на нешто мање од 50 километара ваздушне удаљености од главног града Кабула. Има две писте: једну, дугачку 3.724 и широку 46 метара, која може да прими и највеће транспортне авионе, и другу, дугачку 2.953 и широку 26 метара (на пример: писте војног аеродрома у Батајници дугачке су 2.682 и 2.438 метара).

Нема дилеме да је у питању вредан војни објекат. Толико вредан да је Трамп "прешао преко свега" и у неколико наврата током 2025. јавно саопштио, чак у свом стилу и претио, како САД желе да базу Баграм врате под своју контролу. Све то било је у како у краткорочном контексту припрема за предстојећу извесну "кампању" против Ирана, тако

и у сврху дугорочних геополитичких и геостратегијских интереса, првенствено "обуздавања" Кине.

Да су Американци до данас задржали војну контролу Авганистана имали би још једну велику предност, и то са становишта претње копненом агресијом, што би следствено значило развлачење иранских снага. Наиме, с обзиром на релативна ограничења из других праваца, нарочито оро-хидрографске неповољности, хипотетички авганистански вектор показује извесне предности.

У првом реду, то се односи на долину реке Хари (Хари Руд, Херат) која тече од истока према западу, од средишњих области изразито аридне земље ка граници са Ираном. Углавном је њеном долином трасирана кључна друмска саобраћајница (и потенцијални геостратегијски правац) од Кабула (5,5 милиона становника) до Херата (680.000, трећи град по броју становника у Авганистану), и даље ка Машхаду на североистоку Ирана (3,5 милиона) и Техерану (9,2 милиона становника).

Привидна недокучивост логике рата

У случају да су Американци унапред постигли да барем још у Авганистану имају позицију сличну оној код "савезника" у Заливу, те да одатле, приде, могу да запрете и масовним продором копнених трупа, онда би Трампове речи да ће Иран бити "уништен за једну ноћ", "враћен у камено доба" и сличне могле имати смисла. Будући да САД то нису оствариле, остају огромна разарања, трошкови рата, људске жртве, пораст екстремизма и дугорочна нестабилност.

Свет као "петролејска цивилизација" био је и опет ће бити у паници. Али се ништа смислено није постигло. Американци су и даље водећа војна сила, али су слабости све очигледније. С друге стране, Иранци су показали да имају своје адуте. И (не)посредне савезнике. Довољно за одбрану. Онда је ту и очекивано обострано проглашавање победе као почетног корака ка компромису.

Уосталом, ко и када ће зауставити САД? Да ли ће "сломити зубе" на Ирану? Или на неком другом? Ко је следећи? Или се то САД ипак глобално стратешки повлаче у оквиру америчког копна – корак по корак, како не би нагло изгубили кредибилитет?

(РТ Балкан)